

Hő- és füstelvezetés Méretezési elvek, módszerek,

2018. Január 25.

Lengyelfi László

ELMÉLETI ALAPOK 1.

© Szikra Csaba Hő- és füstelvezetés, füstmentesítés előadása 2012. BME ill. Védelem újságban megjelent cikksorozata alapján

Lánggal égés során felszabaduló hő $\dot{Q}^* = \frac{\dot{Q}}{\rho_\infty c_p T_\infty \sqrt{g} D^{5/2}}$

Mc Caffrey dimenziótlan lángteljesítmény ($\dot{Q}^*$) egyenletében a sűrűség, a fajhő és a hőmérséklet a tűz keletkezése előtti környezeti levegő jellemzői. $\dot{Q}$ a tűz teljesítménye.

A tűz geometriai jellemzőiből alkotott dimenziótlan mennyiség a jellemző (vagy egyenértékű) átmérő és a közepes lángmagasság hányadosa L/D .

Mérési eredmények alapján a $1 < \dot{Q}^* < 10^4$ tartományban (szokásos tüzek tartománya 2-10)

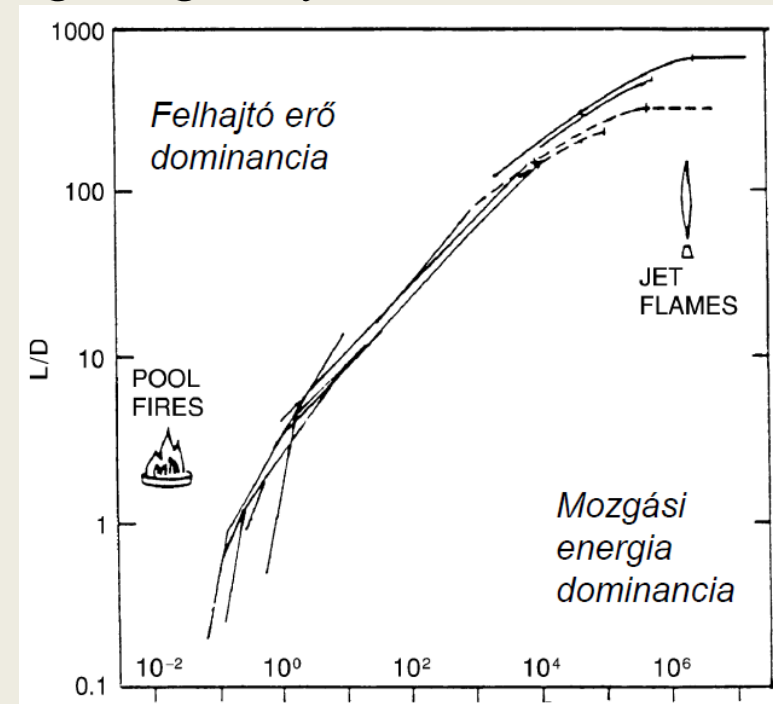
$$\frac{L}{D} = 3,7 \times (\dot{Q}^*)^{2/5} - 1,02$$

Szokásos környezeti paraméterek ($\rho_\infty = 1,2 \text{ kg/m}^3$

; $c_p = 1,1 \text{ kJ/kgK}$; $T_\infty = 293 \text{ K}$;) mellett a közepes

lángmagasság a tűz teljesítményének függvényében

$$L = 0,235 \times \dot{Q}^{2/5} - 1,02 \times D$$

ELMÉLETI ALAPOK 2.

Hőfelszabadulás sebessége

$$\dot{Q} = A_f \times \dot{m}'' \times \chi \times \Delta H_c$$

ahol:

$\dot{Q}$ - Hőfelszabadulás sebessége RHR (MW)

A_f - éghető anyag felülete (m²)

$\dot{m}''$ - fajlagos tömegveszteség (kg/m²sec)

χ - égés hatékonyságát kifejező hányados

ΔH_c - Égéshő (MJ/kg)

Szabad felszíni tüzek fajlagos tömegvesztesége

$$\dot{m}'' = \dot{m}''_{\infty} \times (1 - e^{-k\beta D})$$

- ahol:
- D - egyenértékű tűzátmérő (m)

ELMÉLETI ALAPOK 3.

Material	Density (kg/m ³)	$\dot{m}''_c$ (kg/m ² s)	ΔH_c (MJ/kg)	$k\beta$ (m ⁻¹)
Cryogenics				
Liquid H ₂	70	0.017	120.0	6.1
LNG (mostly CH ₄)	415	0.078	50.0	1.1
LPG (mostly C ₃ H ₈)	585	0.099	46.0	1.4
Alcohols				
Methanol (CH ₃ OH)	796	0.017	20.0	a
Ethanol (C ₂ H ₅ OH)	794	0.015	26.8	b
Simple organic fuels				
Butane (C ₄ H ₁₀)	573	0.078	45.7	2.7
Benzene (C ₆ H ₆)	874	0.085	40.1	2.7
Hexane (C ₆ H ₁₄)	650	0.074	44.7	1.9
Heptane (C ₇ H ₁₆)	675	0.101	44.6	1.1
Xylene (C ₈ H ₁₀)	870	0.09	40.8	1.4
Acetone (C ₃ H ₆ O)	791	0.041	25.8	1.9
Dioxane (C ₄ H ₈ O ₂)	1035	0.018	26.2	5.4 ^b
Diethyl ether (C ₄ H ₁₀ O)	714	0.085	34.2	0.7
Petroleum products				
Benzine	740	0.048	44.7	3.6
Gasoline	740	0.055	43.7	2.1
Kerosine	820	0.039	43.2	3.5
JP-4	760	0.051	43.5	3.6
JP-5	810	0.054	43.0	1.6
Transformer oil, hydrocarbon	760	0.039 ^b	46.4	0.7 ^b
Fuel oil, heavy	940–1000	0.035	39.7	1.7
Crude oil	830–880	0.022–0.045	42.5–42.7	2.8
Solids				
Polymethylmethacrylate (C ₅ H ₈ O ₂) _n	1184	0.020	24.9	3.3
Polypropylene (C ₃ H ₆) _n	905	0.018	43.2	
Polystyrene (C ₈ H ₈) _n	1050	0.034	39.7	

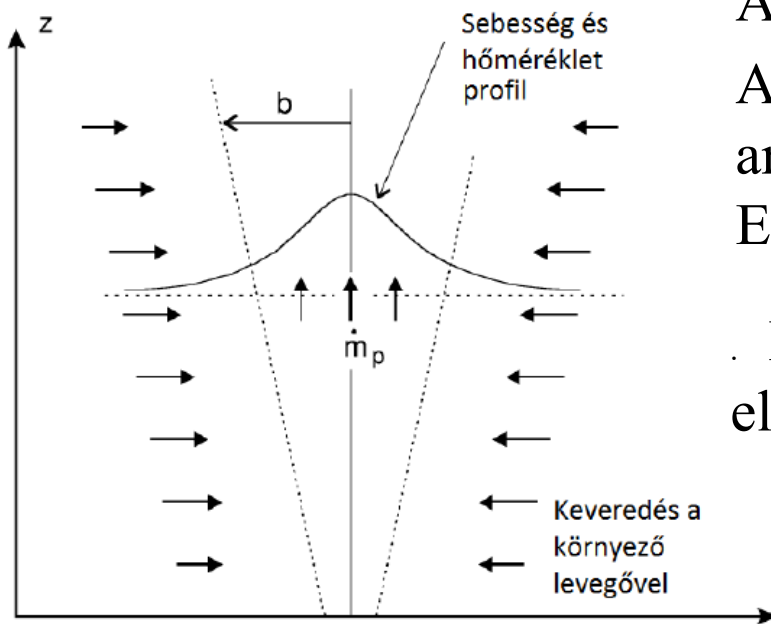
IDEÁLIS CSÓVA MODELLE 1.

Gyakorlati alkalmazásnál a feltételezés, hogy a csóva tömegárama lép be a füstmentes levegőréteg határán a felső zónába.

A belépő gáz átlag hőmérséklete az ideális csóvamoddellel számítható.

A zónák sűrűségét (ρ_g) az ideális gáztörvénnyel számíthatjuk.

$$\frac{p_1 V_1}{T_1} = \frac{p_2 V_2}{T_2} \quad ; \quad \text{és} \quad \frac{pV}{T} = nR \quad \text{ahol } n = \text{adott gáz molszáma} \quad R = 8,31 \quad \frac{J}{\text{molK}}$$

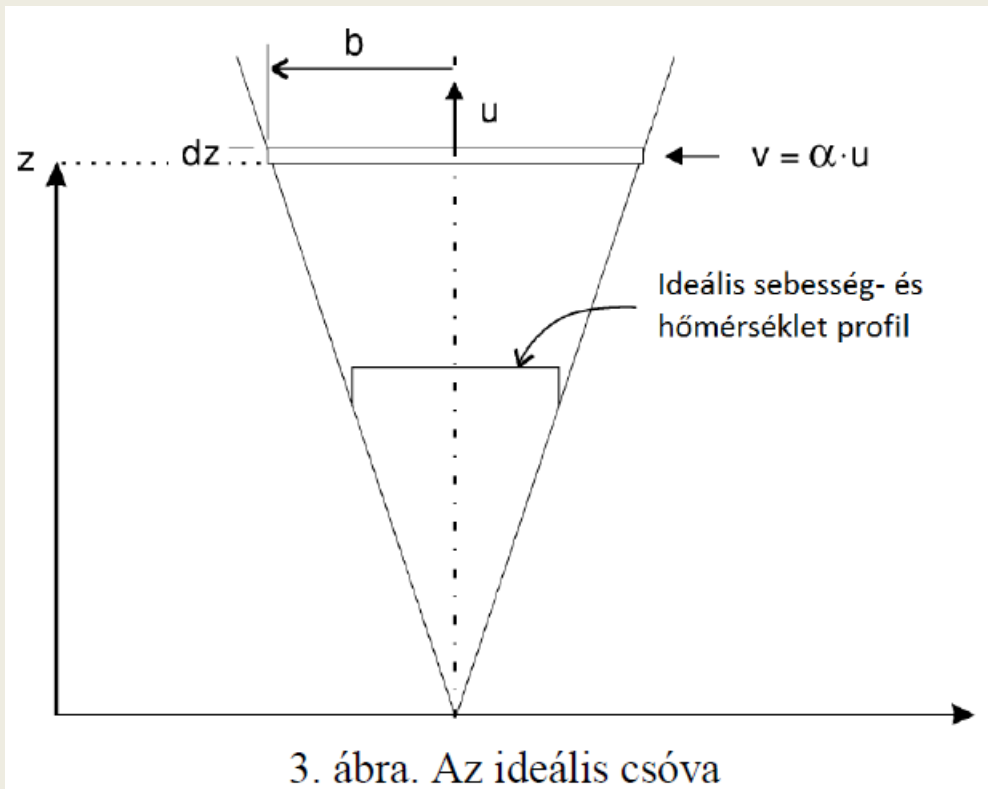

A csóva 15°-os szétterülése figyelhető meg
A környező levegővel való keveredés arányos a függőleges irányú sebességgel. Együtthatója a keveredés állandója $\alpha = 0,15$

. Magasság szerinti sűrűség változása elhanyagolható.

2. ábra. A korlátozás nélküli csóva szabadsugárszerű viselkedése

IDEÁLIS CSÓVA MODELLJE 2.

Az előző dián említett feltételekkel a csóvában a z magasságban haladó energiaáramot a 3. ábra jelöléseivel a következő egyenlettel fejezhetjük ki:

$$\dot{Q} = \dot{m}_p \times c_p \times \Delta T = \pi \times b^2 \times \rho \times u \times c_p \times \Delta T$$

A környezet és a csóva hőmérséklet különbségét adott magasságban az ideális gáztörvénnyel kifejezve:

$$\Delta T = T_\infty \times \Delta \rho / \rho$$

Fenti egyenletbe helyezve

$$\dot{Q} = \pi \times b^2 \times \rho \times u \times c_p \times \Delta T_\infty \times \Delta \rho / \rho = \pi \times b^2 \times u \times c_p \times \Delta T_\infty \times \Delta \rho$$

A sebességet a zóna adott z magasságában állandónak feltételezve a sebesség

$$u = 1,94 \times \left(\frac{g}{c_p \times T_\infty \times \rho_\infty} \right)^{1/3} \times \left(\frac{\dot{Q}}{z} \right)^{1/3}$$

IDEÁLIS CSÓVA MODELLJE 3.

A sebesség ismeretében z magasságban a tömegáram is meghatározható

$$\dot{m}_p = 0,20 \times \left(\frac{\rho_\infty^2 \times g}{c_p \times T_\infty} \right)^{1/3} \times \dot{Q}^{1/3} \times z^{5/3}$$

A $\dot{Q} = \dot{m}_p \times c_p \times \Delta T$ egyenlet behelyezésével és az egyenlet rendezésével adódik a

$$\Delta T = 5,0 \times \left(\frac{T_\infty}{g \times c_p^2 \times \rho_\infty^2} \right)^{1/3} \times \dot{Q}^{2/3} \times z^{-5/3}$$

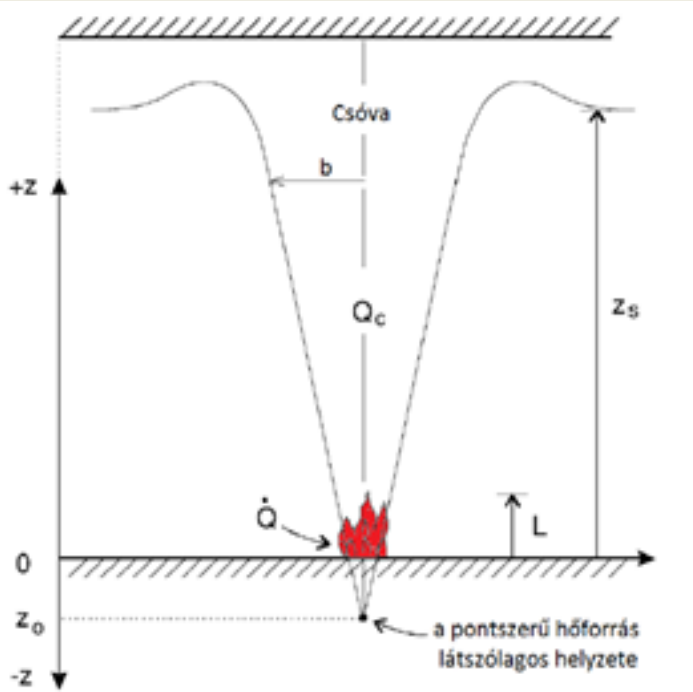
ZUKOVSKI CSÓVAMODELLJE

Mérési eredményekkel pontosította az ideális csóvamodell együtthatóit.

$$\dot{m}_p = 0,21 \times \left(\frac{\rho_\infty^2 \times g}{c_p \times T_\infty} \right)^{1/3} \times \dot{Q}^{1/3} \times z^{5/3} = 0,074 \times \dot{Q}^{1/3} \times z^{5/3}$$

Mivel a tömegáram egyenlet meglehetősen hasonlít az ideális csóvamodellhez, a mérések alapján is igazolódik az analitikus modell helyessége. Zukovski egyenlete alapján a hőmérsékletre és a sebességre vonatkozó egyenleteket is helyesnek tekinthetjük

HESKESTAD CSÓVAMODELLJE 1.

A pontszerű forrás helyett bevezeti a látszólagos pontszerű forrást, mely a tűz keletkezési síkjában már a valódi kiterjedést adja. Bevezeti a konvektív lángteljesítményt Q_c (A csóva számos tulajdonsága nem az összes, hanem a konvektív teljesítménytől függ.) Adott magasságban az állandó hőmérséklet és sebességprofil helyett az adott síkban Gauss féle normál eloszlást tételezett fel, mely jobban közelíti a valós csóva hőmérséklet és sebesség profilját. (ΔT_0 - a tűz tengelyében a környezethez viszonyított hőmérséklet emelkedés; u_0 - a feláramlás sebessége a csóva tengelyében)

Elhagyta a Boussinesq által használt sűrűsége vonatkozó egyszerűsítő feltételt.

A pontszerű forrás látszólagos helyzete (z_0) a tűz egyenértékű átmérője (D) és a tűz teljesítményének ($\dot{Q}$) függvényében:

$$z_0 = 0,083 \times \dot{Q}^{2/5} - 1,02 \times D$$

HESKESTAD CSÓVAMODELLJE 2.

„z” és „L” egyenleteiben a konvekcióval és sugárzással együttes, teljes hőáram szerepel. A csóva termikus jellemzői viszont a konvekciós hőáramtól ($\dot{Q}_c$) függenek, mert ez a felhajtóerő forrása. Szokványos tüzekben a tűz sugárzási teljesítménye (vesztesége) a teljes teljesítmény 20-40%-a. Ezért a konvektív hőáram $\dot{Q}_c = 0,6 \div 0,8 \times \dot{Q}$

A látszólagos pontforrás magasságával korrigálva a magassági koordinátát a csóva tengelyében a környezethez viszonyított hőmérséklet emelkedés:

$$\Delta T = 9,1 \times \left(\frac{T_\infty}{g \times c_p^2 \times \rho_\infty^2} \right)^{1/3} \times \dot{Q}_c^{2/3} \times (z - z_0)^{-5/3} \quad \text{a szokásos környezeti jellemzőkkel:}$$
$$\Delta T = 23,5 \times \left(\frac{\dot{Q}_c^{2/5}}{z - z_0} \right)^{5/3}$$

Heskestad modelljében a csóva radiusza (széttérjedés mértéke) a magasság mellett a tengely hőmérsékletétől is függ: $b = 0,12 \times \sqrt{\frac{T_0}{T_\infty}} \times (z - z_0)$

A csóva tengelyében a felfelé haladó sebesség: $u_0 = 3,4 \times \left(\frac{g}{c_p \times T_\infty \times \rho_\infty} \right)^{1/3} \times \left(\frac{\dot{Q}_c}{z - z_0} \right)^{1/3}$

A levegő szokásos paramétereivel: $u_0 = 1,0 \times \left(\frac{\dot{Q}_c}{z - z_0} \right)^{1/3}$

HESKESTAD CSÓVAMODELLJE 3.

A környezetből a levegő bekeveredése a láng illetve a csóva esetében eltérő. Ezért Heskestad más egyenletet javasol a két régió tömegáramára.

A csóva tömegárama:

$$\dot{m}_p = 0,2 \times \left(\frac{\rho_\infty^2 \times g}{c_p \times T_\infty} \right)^{1/3} \times \dot{Q}_c^{1/3} \times (z - z_0)^{5/3} + 1,92 \times 10^{-3} \times \dot{Q}_c$$

a szokásos környezeti jellemzőkkel:

$$\dot{m}_p = 0,071 \times \dot{Q}_c^{1/3} \times (z - z_0)^{5/3} + 1,92 \times 10^{-3} \times \dot{Q}_c$$

A közepes lángmagasság szintjéig a tömegáram:

$$\dot{m}_p = 0,0056 \times \dot{Q}_c \times \frac{z}{L}$$

McCAFFREY CSÓVAMODELLJE

A csóvát három régióra, láng-, átmeneti- és csóva tartományokra osztja. Mindhárom tartományban a tengely hőmérséklete:

$$\Delta T_0 = \left(\frac{\kappa}{0,9 \times \sqrt{2g}} \right)^2 \times \left(\frac{z}{\dot{Q}^{2/5}} \right)^{2\eta-1} \times T_\infty$$

A feláramlás sebessége a tengelyben:

$$u_0 = \kappa \times \left(\frac{z}{\dot{Q}^{2/5}} \right)^\eta \times \dot{Q}^{1/5}$$

A κ és η állandók a $z/\dot{Q}^{2/5}$ függvényében az alábbiak szerint változik

Régió	$z/\dot{Q}^{2/5}$	η	κ
láng	<0.08	1/2	6.8
átmeneti	0.08 .. 0.2	0	1.9
csóva	>0.2	-1/3	1.1

1. táblázat McCaffrey csóvae egyenleteinek együtthatói

McCaffrey egyenleteiben a teljes lángteljesítmény szerepel.

THOMAS CSÓVAMODELLJE

Heskestad és McCaffrey a nagyon alacsony relatív lángmagasság (L/D) tartományban nem vizsgálták az egyenleteik érvényességét. Thomas szerint a folytonos láng tartományban a lángmagasság és a tömegáram inkább a láng kerületétől, mint a teljesítménytől függ.

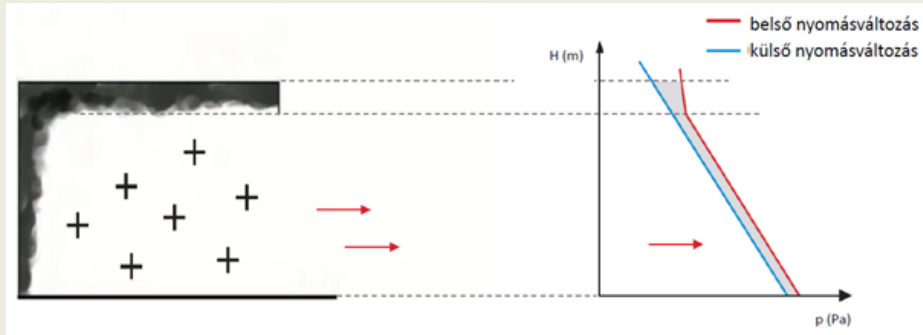
$$\dot{m}_p = 0,188 \times D \times \pi \times z^{3/2} = 0,59 \times D \times z^{3/2}$$

$L/D < 1$ tartományban a csóva alakja inkább hengeres, mint kúpos, így ez a tömegáram egyenlet megfelelő közelítést nyújt.

HŐ- ÉS FÜSTELVEZETÉS ALAPJAI 1.

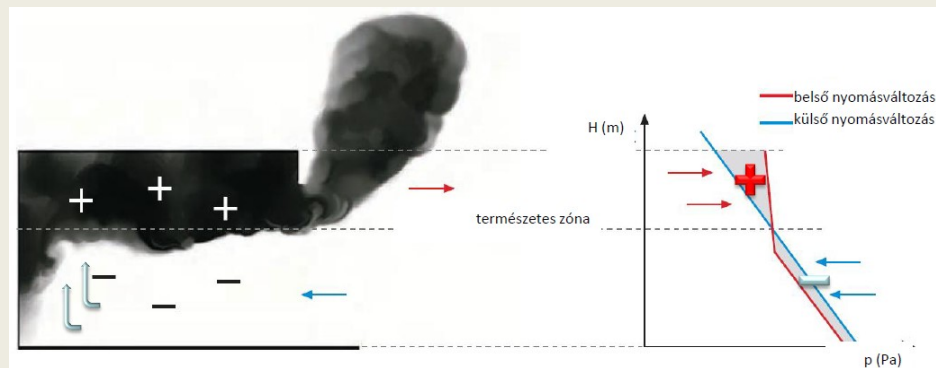
© Szikra Csaba Hő- és füstelvezetés, füstmentesítés előadása 2012. Construma

Tűz kezdeti szakasza (termikus tárolás)

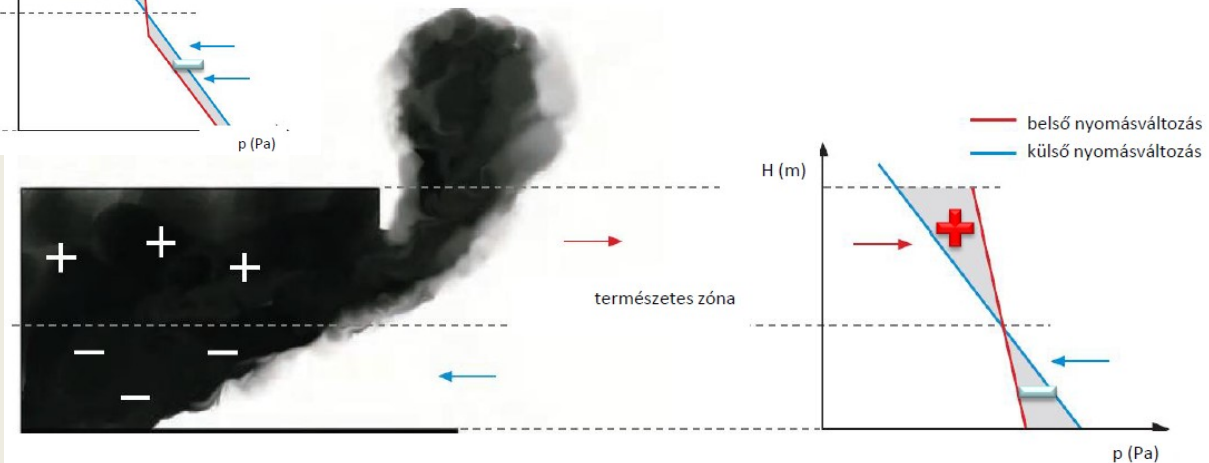

$$p_e = p_0 - Hg\rho_e$$

Feltöltődött pufferzóna állapota

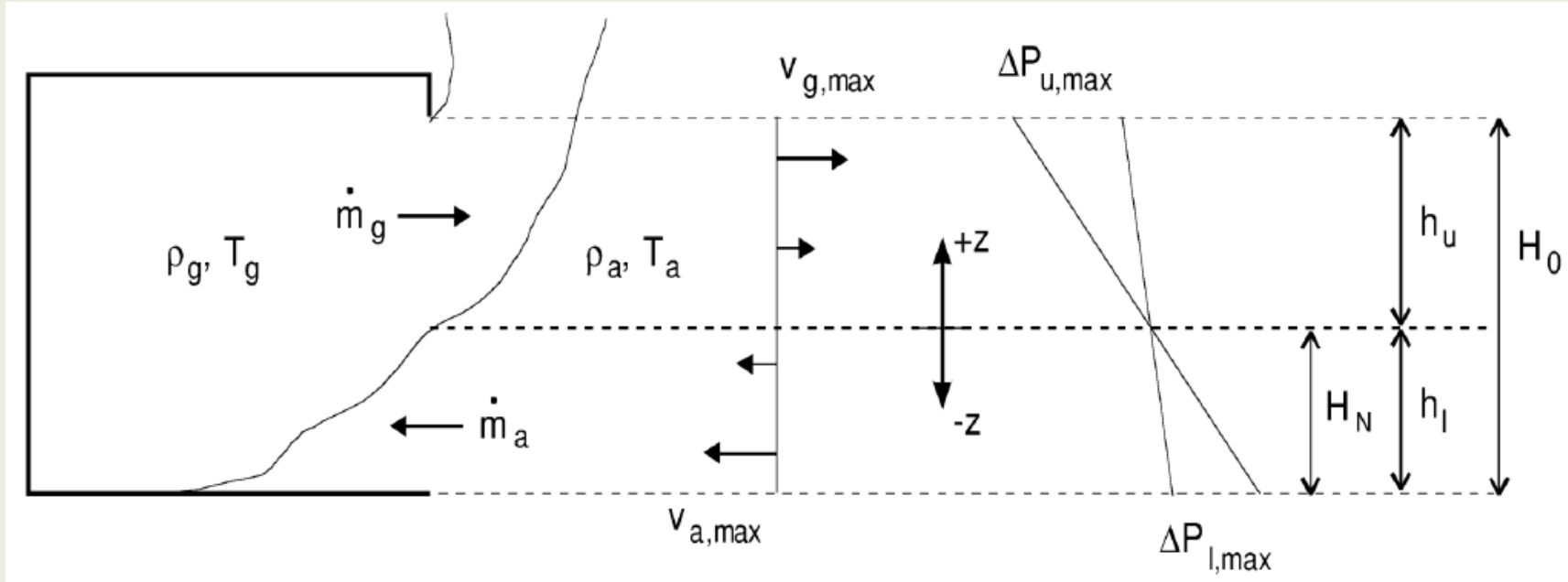

Teljesen kifejlődött tűz

HŐ- ÉS FÜSTELVEZETÉS ALAPJAI 2.

Teljesen kifejlődött tűz modellje (nyitott tér)

$$v(z) = \sqrt{\frac{2z(\rho_a - \rho_g)g}{\rho_g}}$$

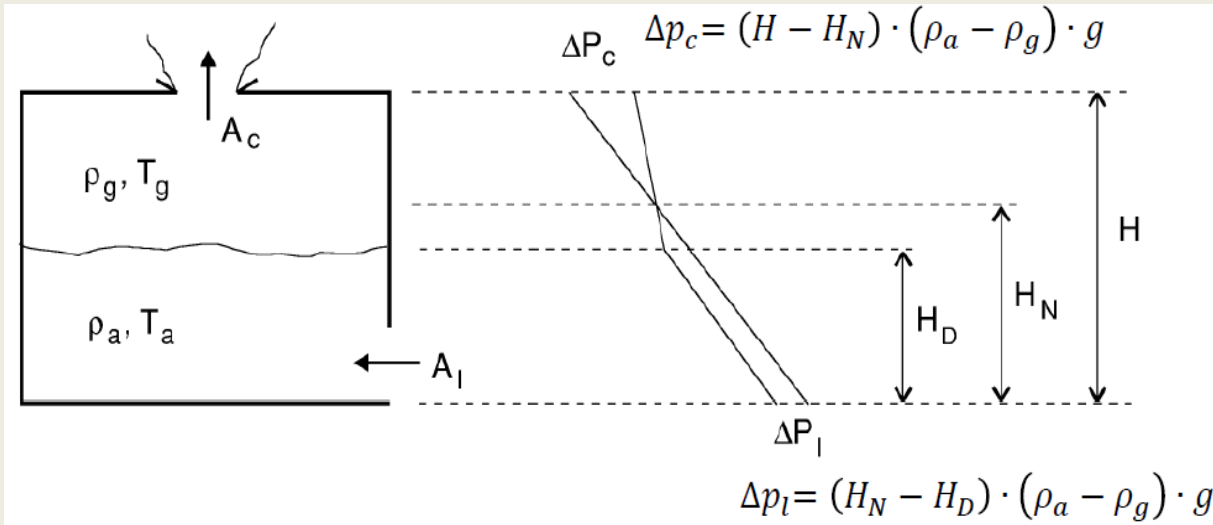
$$v_a = \sqrt{\frac{2z(\rho_a - \rho_g)g}{\rho_a}}$$

$$\dot{m}_a = \frac{2}{3} C_d A \rho_a \sqrt{2gH_0} \sqrt{\frac{(\rho_a - \rho_g) / \rho_a}{[1 + (\rho_a / \rho_g)^{1/3}]^3}}$$

$$\dot{m}_a = 0,5 A \sqrt{H_0}$$

HŐ- ÉS FÜSTELVEZETÉS ALAPJAI 3.

Hő- és füstelvezetés modellje

A hajtóerőt a nyomáskülönbség (ΔP_c és ΔP_l) adja.

A hajtóerőből számítható a sebesség v .

A sebesség ismeretével számítható a tömegáram.

$$v_c = \sqrt{\frac{2\Delta p_c}{\rho_g}} = \sqrt{\frac{2(H - H_N) \times (\rho_a - \rho_g) \times g}{\rho_g}}$$

$$v_l = \sqrt{\frac{2\Delta p_l}{\rho_a}} = \sqrt{\frac{2(H_N - H_D) \times (\rho_a - \rho_g) \times g}{\rho_a}}$$

$$\dot{m} = C_d A v \rho$$

$$\dot{m}_c = C_d A_c \rho_g \sqrt{\frac{2(H - H_N) \times (\rho_a - \rho_g) \times g}{\rho_g}}$$

$$\dot{m}_l = C_d A_l \rho_a \sqrt{\frac{2(H_N - H_D) \times (\rho_a - \rho_g) \times g}{\rho_a}}$$

A be- és kilépő tömegáramok egyenlőségéből a H_N kiszámolható.

$$C_{dc} = C_{dl} \quad \dot{m}_c = \dot{m}_l \quad H_N = \frac{A_l^2 \times \rho_a \times H_D + A_c^2 \times \rho_g \times H}{A_l^2 \times \rho_a + A_c^2 \times \rho_g}$$

HŐ- ÉS FÜSTELVEZETÉS ALAPJAI 4.

Adott Q_c , H , H_D , és A_l és keresem a szükséges A_c -t.

$$T_{g\text{átl}} = T_a + \Delta T_0 = T_a + 12,89 Q_c^{2/3} H_D^{-5/3} \quad \rho_g = 353/T_{g\text{átl}}$$

$$m_p = 0,02 (\rho_\infty^2 g / c_p T_\infty)^{1/3} Q_c^{-1/3} (z - z_0)^{5/3} + 1,92 \cdot 10^{-3} Q_c = 0,071 Q_c^{-1/3} (z - z_0)^{5/3} + 1,92 \cdot 10^{-3} Q_c$$

$$H_N = H_D + m_p^2 / (2 c_d^2 A_l^2 \rho_a g (\rho_a - \rho_g))$$

$$A_c = m_p / (c_d \rho_g (2 g (H - H_N) (\rho_a - \rho_g) / \rho_g)^{1/2})$$

Az eddig ismertetett egyenleteket nemzetközi szakmai szervezetek is elismerik. Kellő alapot adnak a korrekt hő- és füstelvezető rendszerek megtervezéséhez.

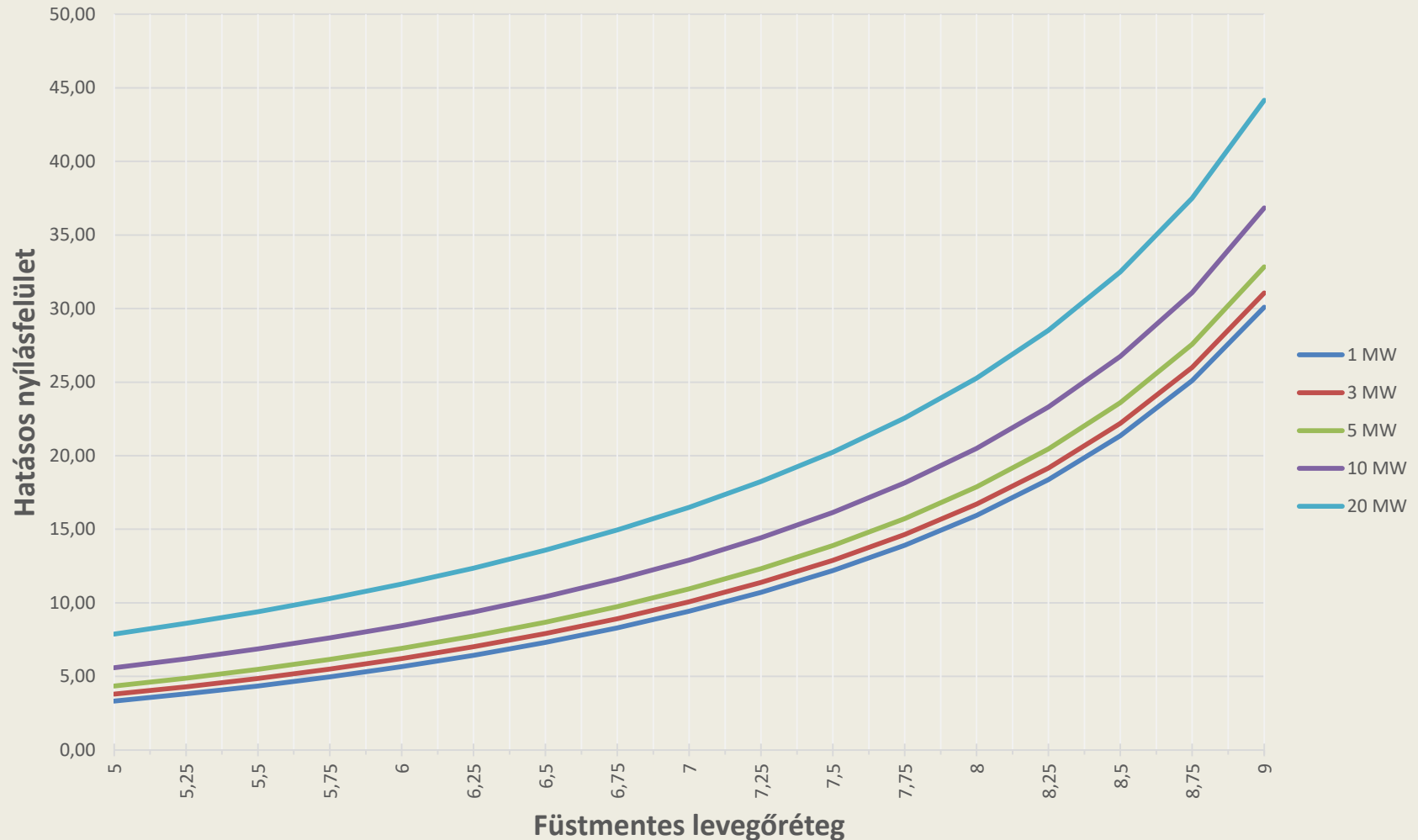
Alkalmazásuknál figyelni kell, hogy az egyes egyenleteket csak az érvényességi tartományaikon belül használjuk.

Aki alkalmazni kívánja, az üljön be a szakmérnöki képzések előadásaira. (egy pár órás tanfolyamon, pl. szakvizsgára felkészítően ez az ismeret nem szerezhető meg)

CSÓVAMODELL GRAFIKUS ÁBRÁZOLÁSA

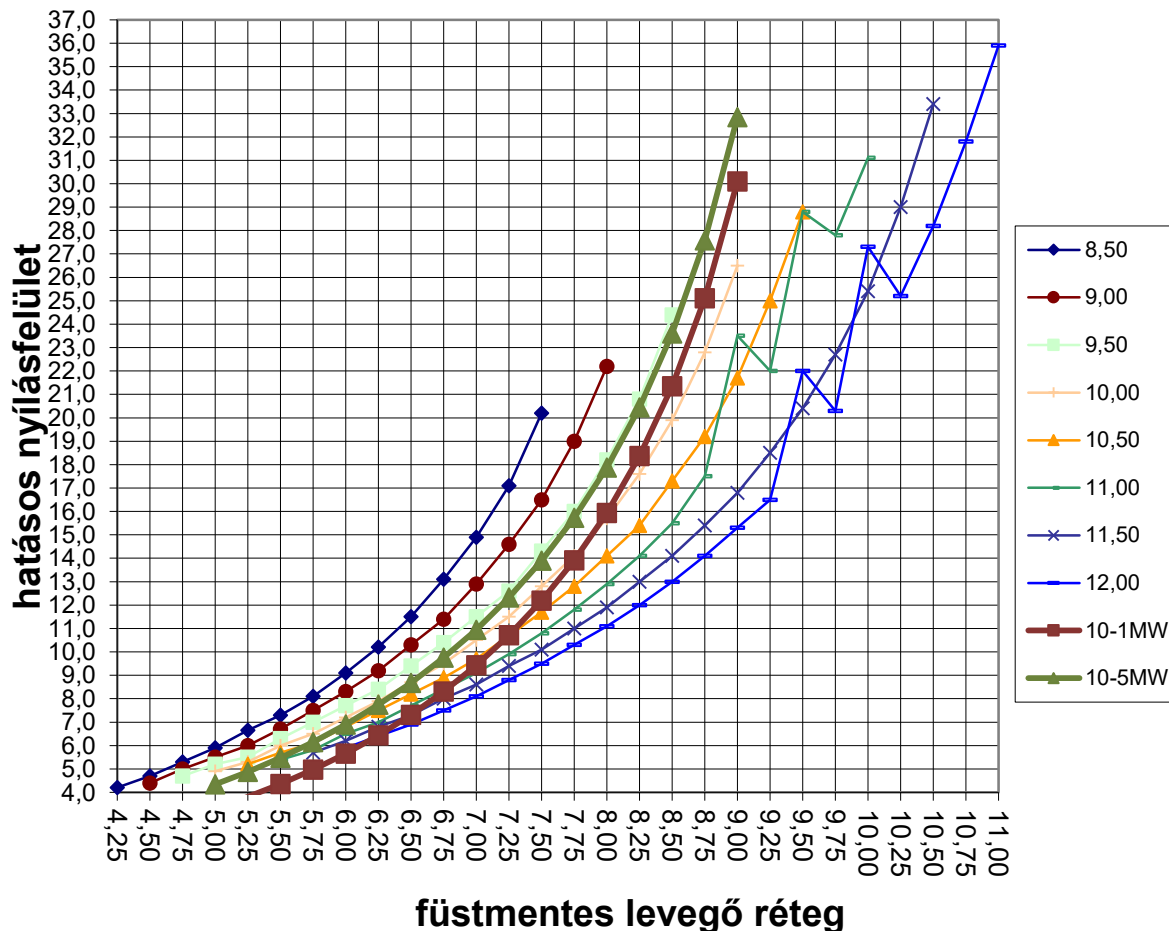
Heskestad modelljével számított hő- és füstelvezető felület a füstmentes levegőréteg függvényében
H=10 m

TvMI TÁBLÁZAT GRAFIKUS ÁBRÁZOLÁSA 1.

Hő- és füstelvezetés

1. méretezési csoport 8,50-12,00 m belmagasság

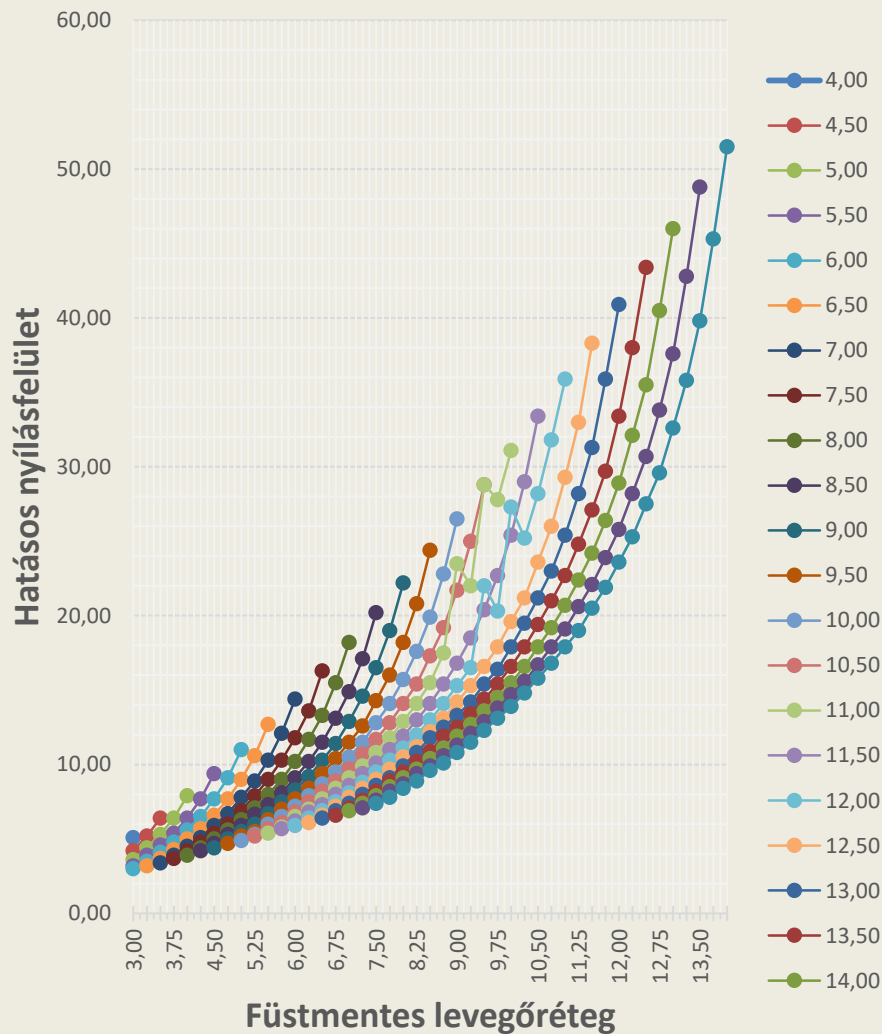

zöld és bordó színnel
Heskestad modellel
számított értékek 10 m
belmagasságnál
1 MW és 5 MW tűz
teljesítménnyel

Táblázati értékek
pontossága?

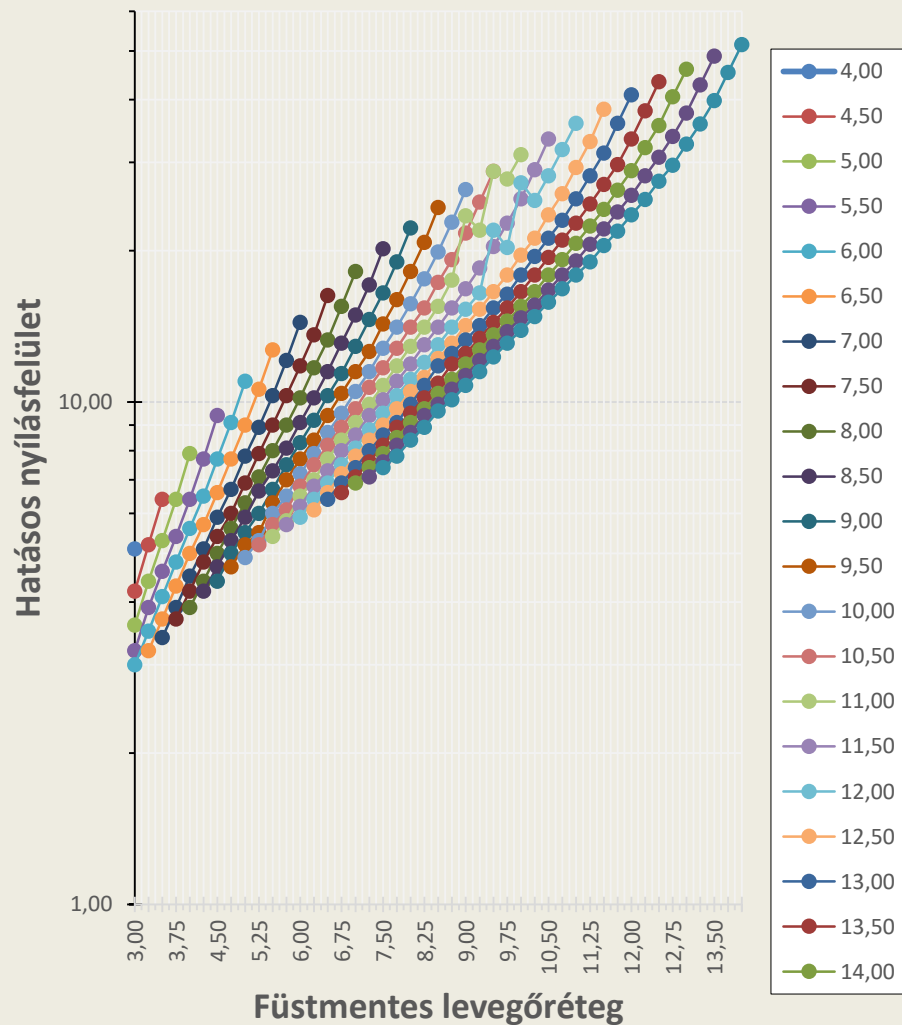
TvMI TÁBLÁZAT GRAFIKUS ÁBRÁZOLÁSA 2.

Hő- és füstelvezetés belmagasság szerint
1. méretezési csoport

„normál” beosztású grafikonon

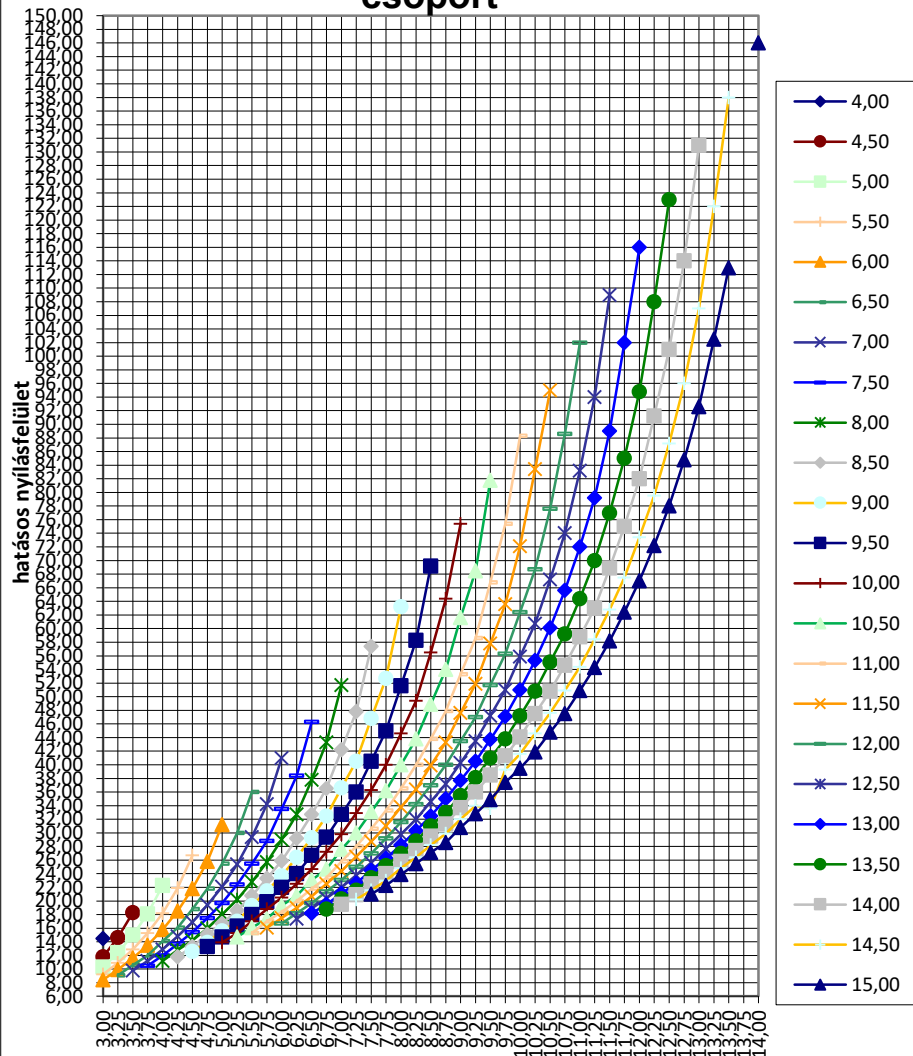
Hő- és füstelvezetés belmagasság szerint
1. méretezési csoport

„semi logaritmikus” beosztású grafikonon

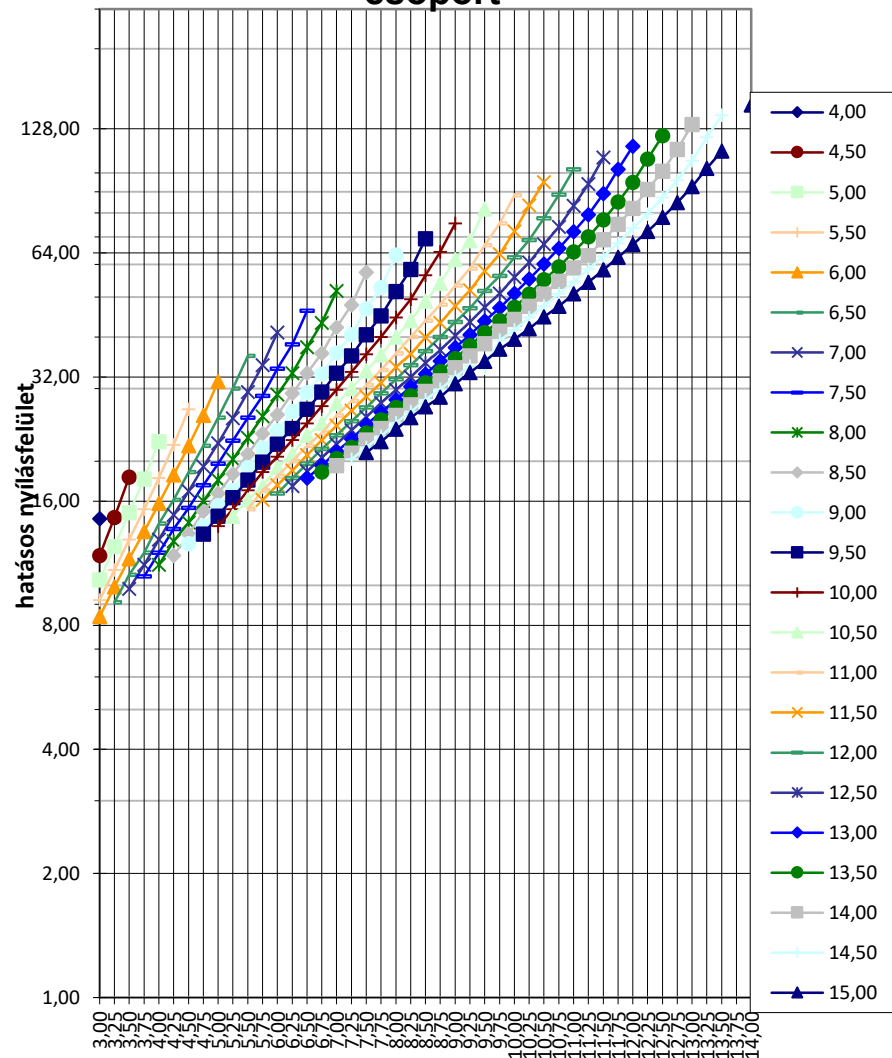
TvMI TÁBLÁZAT GRAFIKUS ÁBRÁZOLÁSA 2.

Hő- és füstelvezetés 4. méretezési csoport

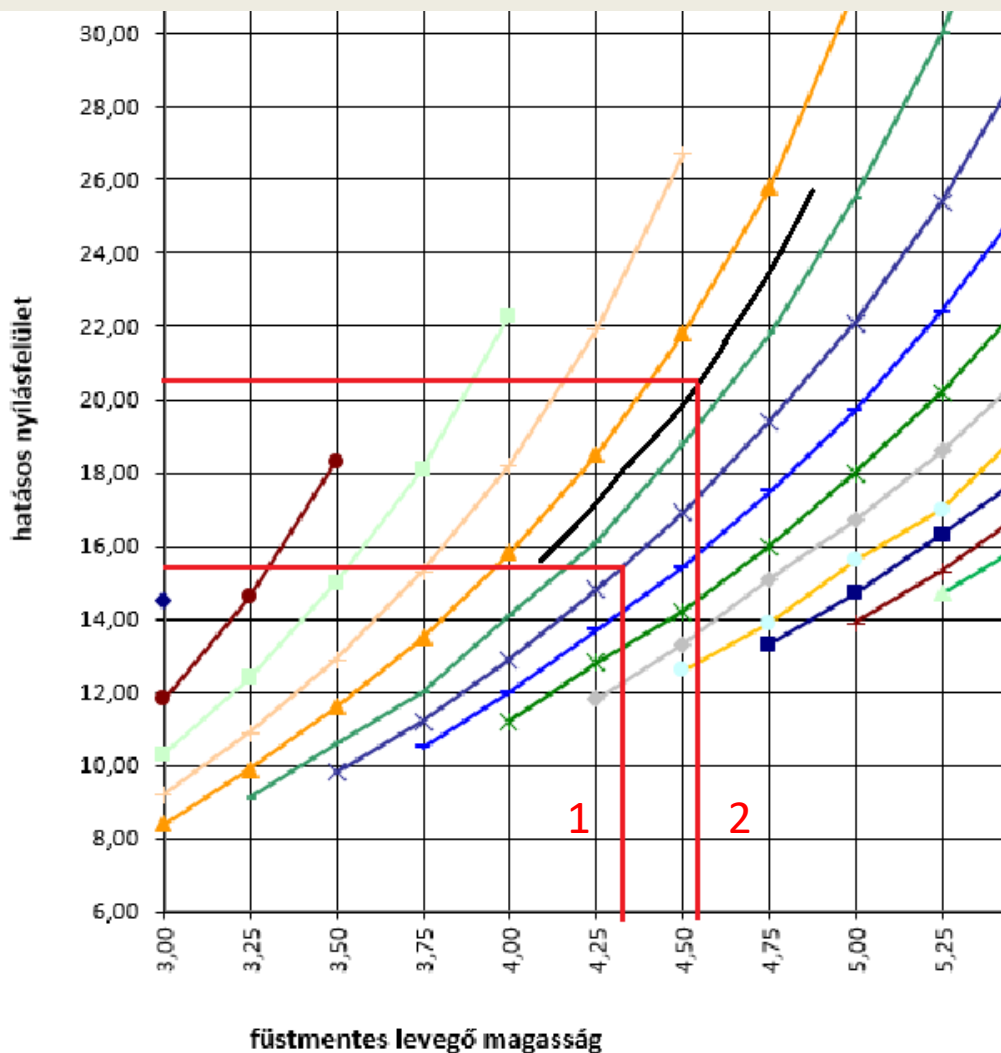
füstmentes levegő magasság

Hő- és füstelvezetés 4. méretezési csoport

füstmentes levegő magasság

TvMI TÁBLÁZAT ÉRTÉKEINEK INTERPOLÁLÁSA 1.

Grafikus interpolálás görbevonalzós és szükséges mértékű nagyítás segítségével

1. Táblázatban ismert belmagassághoz tartozó görbe tetszőleges füstmentes levegő magasság esetén.

2. Eltérő belmagasság esetén a görbe arányos eltolásával.

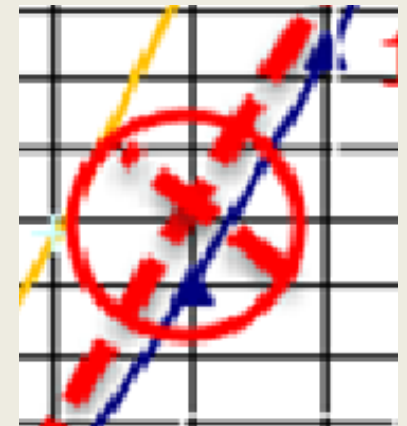
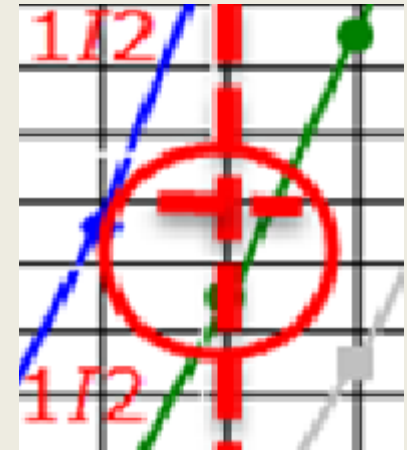
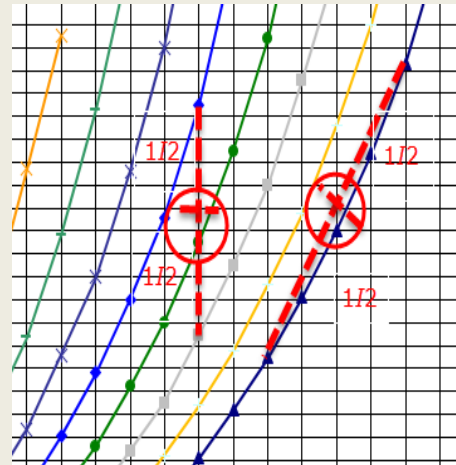
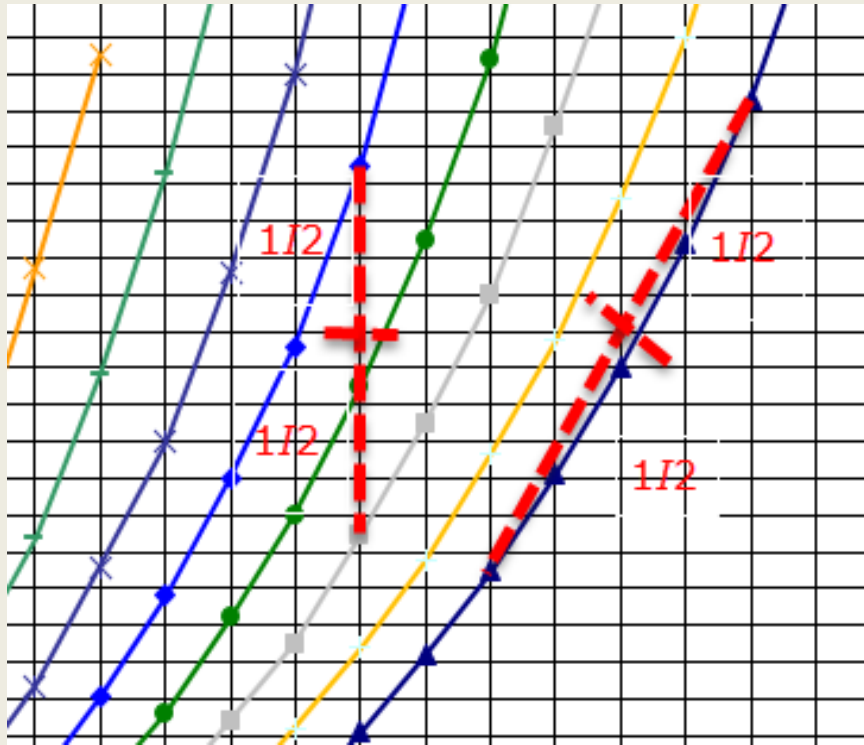
TvMI TÁBLÁZAT ÉRTÉKEINEK

INTERPOLÁLÁSA 2.

Füstmentes levegőréteg magasság

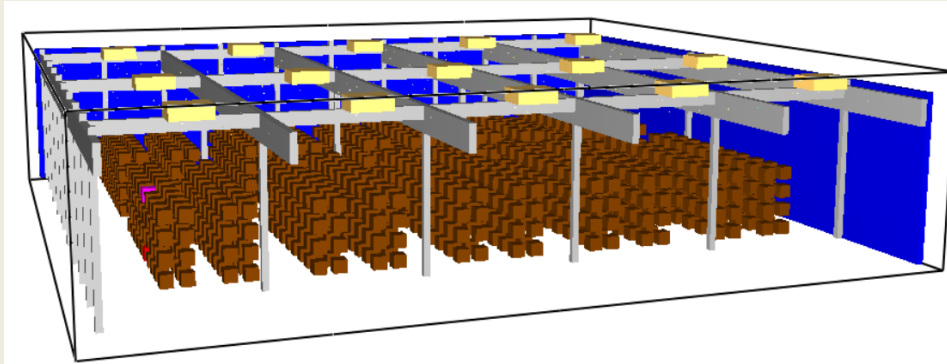
	3,00	3,25	3,50	3,75	4,00	4,25	4,50	4,75	5,00
belmagasság	4,00	14,50							
	4,10								
	4,20	-2,70							
	4,30								
	4,40		+2,8	+3,7					
	4,50	11,80	14,60	18,30					
	4,60								
	4,70	-1,50	-2,20	-3,30					
	4,80								
	4,90		+2,1	+2,6	+3,1	+4,2			
	5,00	10,30	12,40	15,00	18,10	22,30			
	5,10								
	5,20	-1,10	-1,50	-2,10	-2,80	-4,10			
	5,30								
	5,40		+1,7	+2,0	+2,4	+2,9	+3,7	+4,8	
	5,50	9,20	10,90	12,90	15,30	18,20	21,90	26,70	
	5,60								
	5,70	-0,80	-1,00	-1,30	-1,80	-2,40	-3,40	-4,90	
	5,80								
	5,90		+1,5	+1,7	+1,9	+2,3	+2,7	+3,3	+4,0
6,00	8,40	9,90	11,60	13,50	15,80	18,50	21,80	25,80	31,20

TvMI TÁBLÁZAT ÉRTÉKEINEK INTERPOLÁLÁSA 3.

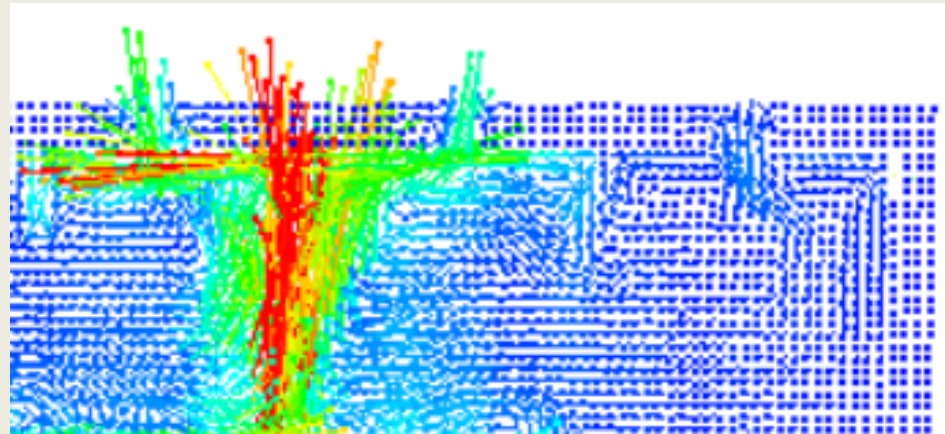
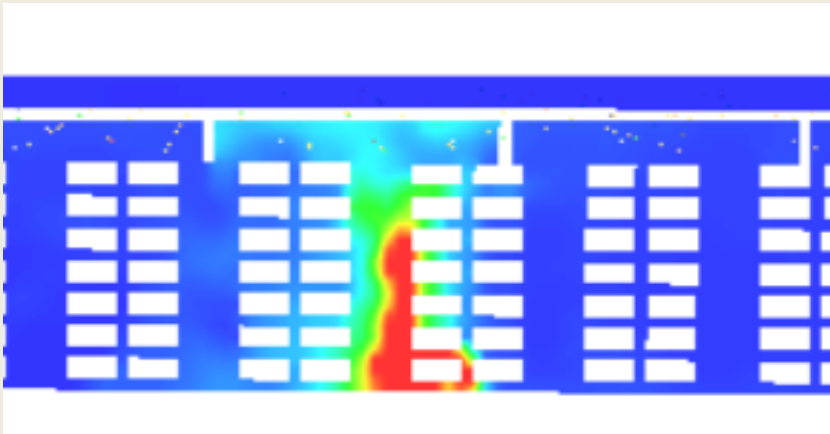
A görbék közötti távolság felfelé monotonon nő. Egy húr pontjai a görbén belül helyezkednek el. -> **A lineáris interpolációval magasabb értékek nyerhetők, mint a grafikussal, így a biztonság irányába való eltérést eredményez.**

TŰZMODELLEZÉS

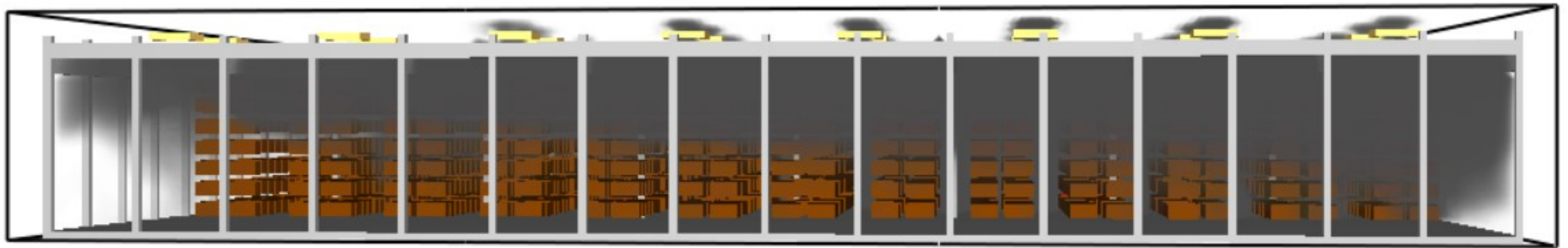
- HRR és tűzfejlődés meghatározás
- Rajzolási pontosság (egyszerűsítések)
- Értékelési szempontok felvétele
- Eredmények értékelése (+ validálás)
- Megoldások érvényessége (üzemeltetés)
- stb.

Külön konferenciát érdemlő méretezési mód.

Legnagyobb körültekintést és elméleti felkészülést igénylő módszer.

Előadásomban **ismertetett módszerek mindegyike alkalmas a hő- és füstelvezető rendszerek méretezésére.** Pontosságukat tekintve a táblázatos (ide értve az interpolálást is) módszer a legkevésbé pontos, míg a modellezés adja a legpontosabb eredményt. Ennek megfelelően az üzemi körülmények változására is a modellezés a legérzékenyebb.

Az adott projekthez megfelelő módszer megválasztásánál a tervezői díjon és tervezési időszükségleten felül az elvárt pontosságot, üzemeltetési feltételek változását is szükséges figyelembe venni.

Táblázatos módszeren kívül, minden más mód alkalmazásához a hő- és füstelvezetés elméleti alapjainak ismeretét igényli, mely egy pár órás tanfolyamon (pl. tűzvédelmi szakvizsgás képzésen) nem sajátítható el.

Tűzvédelmi mérnöki tudás (végzettség) szükséges a helyes alkalmazáshoz.

KÖSZÖNÖM MEGTISZTELŐ FIGYELMÜKET!